



Høgskulen
på Vestlandet

Kandidatnummer 129

BACHELOROPPGAVE

Vurdering i teori og praksis ved den
videregående skole i Norge

Evaluation in theory and practise at high
schools in Norway

Faglærer i kroppsøving og idrettsfag
Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett
Institutt for idrett, kosthold og naturfag
Brian Boe Madsen
31.05.19

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Denne bacheloroppgaven er den avsluttende delen av en treårig utdanning i Faglærer for kroppsøving og idrettsfag, ved Høgskolen på Vestlandet. Med dette ønsker jeg takke alle lærerne som har undervist oss gjennom dette utdanningsløpet, og til mine medstudenter for faglige diskusjoner og hjelp i en tidkrevende prosess. En ekstra stor takk går til min veileder Brian Boe Madsen som har vært til stor hjelp under utarbeidingen av denne oppgaven. Som med faglig dyktighet, gode veiledninger og råd har hjulpet meg på veien mot en ferdigstilt oppgave. Jeg vil også takke intervjuobjektene som stilte til intervju og gav verdifulle data til denne oppgaven.

Sammendrag

Resultater fra tidligere forskning på den videregående skole i Norge viser at gutter får bedre karakterer enn jenter i kroppsøvningsfaget. Det er derfor nærliggende å stille spørsmål ved hva som ligger til grunn for dette. Formålet med denne oppgaven er å finne ut hvilke vurderingskriterier som legges til grunn for vurderingen av elever i den videregående skole, og hvordan de ulike kriteriene vektlegges i vurderingen. Oppgaven vil se på utvalget av aktiviteter i kroppsøvningsundervisningen, og om utvalget av aktiviteter er avgjørende for hva elevene blir vurdert etter. I og med at vurderings-og undervisningspraksis varierer fra skole til skole, vil denne oppgaven også gjøre rede for hva som kan ligge til grunn for dette. For at oppgaven skulle bli så reell som mulig ble det gjort intervjuer av fire lærere ved to videregående skoler i Norge, som forteller om deres praksiser ved deres skoler.

Nøkkelord

Kroppsøving, vurdering, læreplan, kompetansemål, predisposisjoner

Summary

Recent results show that boys in Norwegian schools have better grades in physical education than girls. One must therefore question why it is so. The purpose of this bachelor thesis is to find out if teachers at high schools in Norway practice the evaluation of the students in accordance with the theory, and whether the activity selection in the classes provides opportunities for all students to succeed. In addition to this, I want to see if there is a connection between the range of activities in the physical education teaching and what the students are assessed for. Four teachers at two high schools in Norway were interviewed to give us some perspectives on this issue.

Keywords

PE, evaluation, Guide to Curriculum development, core skills, predispositions

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
1. Innledning	5
1.1 <i>Oppbygging av oppgaven</i>	6
1.2 <i>Begrensning av omfanget</i>	6
1.3 <i>Problemstilling</i>	6
1.4 <i>Valg av problemstilling</i>	7
2. Teori	8
2.1 <i>Vurdering</i>	8
2.1.1 <i>Vektlegging av vurderingskriterier</i>	8
2.1.2 <i>Innsats</i>	9
2.1.3 <i>Forutsetninger</i>	9
2.1.4 <i>Testing</i>	10
2.1.5 <i>Tolking og oppfatning av læreplan</i>	10
2.2 <i>Kompetansemål</i>	11
2.3 <i>Predisposisjoner</i>	11
2.4 <i>Symbolisk kapital kroppsøvfingsfaget</i>	12
3. Metode	13
3.1 <i>Valg av metode</i>	13
3.2 <i>Gjennomføring og analyse av intervjuet</i>	13
3.3 <i>Etiske omsyn</i>	14
3.4 <i>Metodekritikk</i>	15
4. Resultater	17
5. Drøfting	22
7. Litteraturliste	27
8. Vedlegg	29
<i>Vedlegg nr. 1 Intevjuguide</i>	29
<i>Vedlegg nr. 2 Informasjonsskriv og samtykkeskjema</i>	30
<i>Vedlegg nr. 3 Godkjenning fra NSD</i>	31

1. Innledning

Formålet med kroppsøving er å inspirere til en fysisk aktiv livsstil og livslang bevegelsesglede ut fra egne forutsetninger (Utdanningsdirektoratet, 2015a, s.1). For å ivareta dette skal innsats være en del av vurderingsgrunnlaget (Utdanningsdirektoratet, 2015a, s.1). Det ble også videreført i forslaget til nye læreplan som ble lagt fram i mars 2019 (Utdanningsdirektoratet, 2019).

En studie av Lagestad (2017) som ble gjort på alle elever på den videregående skolen i Nordland som hadde kroppsøving skoleåret 2010/2011, viste til at gutter i større grad enn jenter fikk karakterene 5 og 6. Dette til tross for at studien tok hensyn til kjønnsfordelingen i klassene (Lagestad, 2017, s. 8-11).

I en studie av Andrews og Johansen (2005) ser de på årsaker til at jenter i større grad enn gutter misliker kroppsøvingfaget. Noen av grunnene var bl.a. innføring av karakterer, at de følte seg oversett og at innholdet i undervisningen ble lagt på guttenes premisser (Andrew & Johansen, 2005, s. 204-207). Jentene som ble undersøkt stilte seg skeptisk til premissene som ligger til grunn for deres karakterer og om lærere tar tilstrekkelig hensyn til de fysiologiske forskjellene i klassen, og om innsats og forutsetninger hos eleven er med i vurderingen (Andrews & Johansen, 2005, s. 204).

Det er derfor interessant å spørre om det er slik at gutter blir vurdert annerledes enn jenter i kroppsøving på den videregående skole. I denne oppgaven skal jeg undersøke om hvorvidt vurderingspraksisen er i samsvar med læreplanen i kroppsøvingfaget, og om aktivitetene som blir valgt legger til rette for at alle elever får vist de de kan. Intensjonen med læreplanen er å vise til hvilke hensikter og mål opplæringen har, og hvilke arbeidsmåter og faglig innhold undervisningen bør bestå av.

1.1 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven er bygd opp med en teoridel, metodedel, resultat, drøftingsdel og konklusjon. I den første delen av oppgaven vil det redegjøres for teori som er knyttet til vurdering, og hvordan en ut ifra teorien skal vurdere elever i kroppsøving ved videregående skole. I metodedelen skal det redegjøres for gjennomførelsen av intervjuene som er gjort i henhold til problemstillingen, hvilke spørsmål som ble stilt, og hva som legger grunnlag for drøftingsdelen av denne oppgaven. Under resultat vil svarene fra intervjuene redegjøres for, som vil gi en bedre forståelse av hvordan undervisningspraksisen og vurderingspraksisen ved skolene som er intervjuet foregår. Og i drøftingsdelen vil teori og resultater diskuteres og skape et fenomen om hvordan vurderingspraksisen kan være i den videregående skolen.

1.2 Begrensning av omfanget

Da jeg i denne oppgaven ønsker å finne ut av hvordan vurdering med karakter praktiseres av lærere er ikke barnetrinnet en aktuell arena, det der ikke vurderes med karakter. Valget falt på den videregående skole da det er her jeg har mest erfaring. I mars 2019 ble det lagt frem forslag til ny læreplan som skal iverksettes høsten 2020 (Utdanningsdirektoratet, 2019), med nye forslag til kompetansemål i kroppsøvingundervisningen og hva elever skal vurderes etter. Det hadde vært spennende å se hvordan intervjupersonene i denne oppgaven oppfatter den nye læreplanen og i hvilken grad de må endre sin undervisning. Men siden de i dag underviser etter gjeldende læreplan, vil det være grunnlaget for min oppgave.

1.3 Problemstilling

”Vurdering i teori og praksis på den videregående skole i Norge”

Jeg vil i denne oppgaven undersøke om lærernes vurderingspraksis er i samsvar med læreplanen og om det er sammenheng mellom valg av aktiviteter, og hvordan elevene blir vurdert. Jeg vil også finne ut om lærerne sine predisposisjoner styrer undervisningen i form av aktivitetsutvalg. Legger en med denne tilnærmingen til faget til rette for å inspirere alle elever til livslang bevegelsesglede, eller er det bare de med idrettslig interesse som oppnår ønsket resultat av undervisningen?

1.4 Valg av problemstilling

Bakgrunnen for denne oppgaven tok i første omgang utgangspunkt i en hypotese basert seg på Moen (2011) sin doktorgradsoppgave om predisposisjoner i idrettslærerutdanningen (Moen, 2011, s. 238). Denne gikk ut på at læreren sine predisposisjoner, og deres vektlegging av dette i sin undervisning, resulterer i at evner og forutsetning som har verdi i deres tidligere idrett, er de som har verdi i kroppsøvingstimen. Og at det dermed er elevene som var aktiv på fritiden som fikk best vurdering i faget. Da intervjuene gav en spennende vinkling inn mot temaet vurdering, og datagrunnlaget på temaet var godt, valgte jeg underveis å dreie fokuset litt mer i den retning. Hypotesen omkring predisposisjoner og dets innvirkning på kroppsøvingsfaget vil heller bli knyttet inn som en del av oppgaven.

2. Teori

2.1 Vurdering

Lk06 var en revolusjonerende læreplan som ble innført i Norge 2006 (Utdanningsdirektoratet, 2006), der innsats ikke lengre skulle vektlegges som vurderingsgrunnlag i kroppsøvingfaget. Fokuset skulle rettes mot den enkelte elev og deres ferdigheter, og hvordan de utviklet seg ut ifra egne forutsetninger. Med dette skulle kompetansemålene få en større tyngde i faget, og være en rettesnor for lærer å følge både i vurderingspraksis og i form av aktivitetsutvalget i faget. I den reviderte læreplan som kom i 2012 ble innsats igjen satt inn som vurderingskriterie i faget, og forutsetninger ikke lengre fastsatt i forskriften for faget (Utdanningsdirektoratet, 2012, s.1). I vurderingskapittelet vil det redegjøres for hvilke kriterier elevene kan vurderes etter, og hvordan oppfatningen av læreplan kan resultere i ulike vurderingspraksiser blant lærere.

2.1.1 Vektlegging av vurderingskriterier

I opplæringsloven §3-3 står det at ”*Grunnlaget for vurdering i fag er kompetansmåla i læreplanane for fag slik dei er fastsette i læreplanverket*”(Forskrift til opplæringsloven, 2017). I §3-1 står det at ”*Det skal vere kjent for eleven, lærlingen, praksisbrevkandidaten og lære kandidatene kva som er måla for opplæringa, og kva som blir vektlagt i vurderinga av hennar eller hans kompetanse. Det skal òg vere kjent for eleven kva som er grunnlaget for vurderinga, og kva som blir vektlagt i vurderinga i orden og åtferd.*” (Forskrift til opplæringsloven, 2017). Brattenborg og Engebretsen (2013) referer til §3-3 når de sier at den enkelte elev sin kompetanse ikke skal vurderes i forhold til andre sin kompetanse. Kompetansemålene skal ta utgangspunkt i hva som forventes av elevene i de enkelte hovedtrinnene i skolen, og med dette er det som danner normen i vurdering (Brattenborg & Engebretsen, 2013, s. 201). De skriver videre at det ikke finnes noen regler for hvordan kompetansemålene skal vektles, eller hvordan vektning av vurderingskriteriene innsats, kunnskap og ferdigheter skal gjøres. (Brattenborg og Engebretsen, 2013, s. 203).

Brattenborg og Engebretsen (2013) ser seg skeptisk til den tidligere 40-40-20 vektleggingen, der kunnskap i minst grad ble vektlagt (Brattenborg & Engebretsen, 2013, s.210). De mener

vektleggingen av kriteriene innsats, ferdigheter og kunnskap bør veies likt i vurderingssituasjon, for en mest mulig rettferdig karakter i faget (Brattenborg & Engebretsen, 2013, s. 210). De begrunner dette med at både elever som har problemer med å tilegne seg ferdigheter og de som sliter med kunnskapselementene i faget, ved lik vekting begge vil ha like stor sjans til å oppnå en god karakter (Brattenborg & Engebretsen, 2013, s. 211).

2.1.2 Innsats

Innsats i faget kroppsøving innebærer i følge Utdanningsdirektoratet (2015) at eleven viser selvstendighet, utfordrer egen fysisk kapasitet og prøver å løse faglige utfordringer etter beste evne uten å gi opp. Det innebærer også at elevene seg imellom samarbeider og bidrar til at andre lærer i faget. Avhengighetsforholdet mellom medelevene krever at alle yter innsats og opptrer målrettet for å skape et godt spill som gir mulighet for dette. Ved å gjøre innsats til en del av grunnlaget for vurdering, i tråd med formålet med faget, skal elever få mulighet til å oppnå en god karakter i faget til tross for lav kompetanse og med forutsetninger som gjør det vanskelig å ha høy måloppnåelse (Utdanningsdirektoratet, 2015b, s. 1-2). I og med at samarbeid og det å gjøre andre gode inngår under innsats, vil også holdninger og fairplay vurderes.

2.1.3 Forutsetninger

I forskriften på opplæringsloven som sist ble endret i 2017 står det i paragraf §3-3 *”Føresetnadene til den enkelte, fråvær, eller forhold knytte til ordenen og åtferda til eleven, lærlingen, praksisbrevkandidaten eller lære kandidaten skal ikkje trekkjast inn i vurderinga i fag. I faget kroppsøving skal innsatsen til eleven være en del av grunnlaget for vurdering.”* (Forskrift til opplæringsloven, 2017). Forutsetninger unnviker fra den nevnte paragrafen i opplæringsloven i faget kroppsøving, av den grunn at læreplanen i kroppsøving inneholder kompetansemål knyttet til elevenes holdninger og forutsetninger. Når elevens forutsetninger er en del av kompetansemålet, vil det trekkes inn i vurderingen (Utdanningsdirektoratet, 2015b, s.1).

En kan se at ferdigheter som forutsetning er en del av kompetansemålene i alle de tre trinnene på vgs. F.eks står det i et av kompetansemålene i læreplanen for vg1 som er aktuell i

dag ” gjøre funksjonell bruk av ulike ferdigheter i utvalgte lagidretter, individuelle idretter og alternative bevegelsesaktiviteter” (Utdanningsdirektoratet, 2015c, s. 6). Krever ikke dette kompetansemålet at elevene har et sett med ferdigheter fra før av, for at de skal kunne gjøre funksjonell bruk av disse? Og om ferdigheter blir fremstilt som noe du bør ha fra før av, vil dette skille vurderingen mellom de aktive og mindre aktive elevene?

2.1.4 Testing

Bruk av testing samsvarer ikke nødvendigvis med rammene for faget, og bruken av tester bør derfor diskuteres i denne sammenheng (Utdanningsdirektoratet, 2015c, s. 30). Slik det står i §3-3 som tidligere er referert til skal ikke elevene vurderes opp mot hverandre, det skal være en individuell vurdering av eleven. I veiledningen til læreplan i kroppsøving (Utdanningsdirektoratet, 2015c, s. 30) blir det slått fast at bruk av testing kan stride med dette, dersom resultatene av testingen blir brukt til å sammenligne elevene. Har en derimot et pedagogisk formål med testingen, som legger opp til samtale og refleksjon med elev rundt det å vurdere egne testresultat, kan en legg til rette for å utvikling av kompetanse hos eleven (Utdanningsdirektoratet, 2015c, s. 31).

2.1.5 Tolking og oppfatning av læreplan

Så kan en stille seg spørsmål ved hva som egentlig har skylden i at lærere praktiserer ulikt, når de har en læreplan som skal følges. Professor i didaktikk Engelsen (2003) har studert den pedagogiske forskeren Goodlad sin fremstilling av læreplannivåer, og bruker denne til å presisere forholdet mellom den intenderte og den realiserte undervisning (Engelsen, 2003, s. 16). De fem læreplannivåene består av ideenes læreplan som er ideene en har for læreplanen, den formelle læreplan som er selve læreplandokumentet som skal sette en ramme for skolen og lærernes virksomhet. Den oppfattede læreplan som er hvordan lærerne tolker det som står og ut ifra dette gjennomfører og vurderer undervisningen. Den operasjonaliserte læreplan er den undervisningen som blir gjennomført innenfor læreplanens rammer ut ifra lærerens tolkning av den, mens den erfarte læreplan først og fremst tenker på elevenes erfaringer og opplevelser av undervisningen. I følge Goodlad får vi ved bruk av denne modellen en større innsikt i gapet mellom våre intensjoner og realiseringen av den (Engelsen, 2003, s. 17). Engelsen ser ut ifra fremstillingen til Goodlad at læreplanen har en senderside og en

mottakerside, der mottakersiden som i de fleste tilfeller er lærere, blir forventet å omdanne budskapet i lærerplanen til undervisningspraksis (Engelsen, 2003, s. 17).

Kompetansemålene i læreplanen er med dette lagt opp for tolkning hos de ulike skoler, hvilket kan resultere i ulik vektlegging av vurderingskriterier i vurderingssituasjon.

2.2 Kompetansemål

I denne oppgaven undersøker jeg om det er en sammenheng mellom vurdering av elever og utvalg av aktiviteter i kroppsøvningsfaget. Med dette vil det være gunstig å trekke inn hvilke aktiviteter som i følge den formelle læreplanen skal være en del av undervisningen på de tre klassetrinnene. Dette er hentet læreplanen i kroppsøving (Utdanningsdirektoratet, 2015a, s. 6-8). I vg1 baseres 4 av 8 kompetansemål på idrettsaktivitet, der tre kompetansemål går til praktisering av idrett og bare ett til dans. I vg2 og vg3 baseres 3 av 7 kompetansemål på idrettsaktivitet, der dans i vg3 til forskjell fra vg2 har to kompetansemål under emnet idrettsaktivitet som kan knyttes til dans, mens det i vg2 bare er ett. Altså er det bare 4 av 22 kompetansemål i kroppsøvningsfaget ved den videregående skole som går på dans. Friluftsliv opptar bare ett kompetansemål ved alle trinnene, altså bare 3 av hele 22 kompetansemål, mens trening og livsstil opptar tre kompetansemål ved hvert av trinnene. De resterende 6 kompetansemålene går på alternative bevegelsesaktiviteter og idrett. Altså er det dans og friluftsliv som i den formelle læreplanen har færrest kompetansemål.

2.3 Predisposisjoner

I sin doktorgrad om kroppsøvningslærerutdanningen skriver Moen (2011) om at studenter som søker seg inn i idrettslærerutdanningen allerede har dannet seg en praksisteori om hvordan de ønsker å utøve sitt yrke (Moen, 2011, s. 239). Forskningen hennes viser også at idrettslærerutdannere kan ha en praksis påvirket av tidligere predisposisjoner (Moen, 2011, s.238). Predisposisjoner defineres som tidligere opplevelser, og i denne oppgaven tidligere opplevelser innenfor idretten. Begge disse gruppene, både studentene og lærerne, viser seg å være lite mottakelig for endringer i sin praksis (Moen, 2011, s.239). Hva kan resultatet av dette bli? Jo, at vi opererer på den samme konservative måten som vi har gjort fram til i dag, der de idrettslige tradisjonelle aktivitetene har monopol i undervisningen (Moen, 2011, s.238).

I forslaget for den nye læreplanen blir idrettsaktivitet erstattet med bevegelsesaktivitet, og

dans og alternative bevegelsesaktiviteter blir viet mer plass (Utdanningsdirektoratet, 2019), hvilket betyr at lærere må ha en annen tilnærming til faget enn de før har hatt. Men om den institusjonelle ledelsen ikke følger opp (Moen, 2011, s.236) slik det står i §2-1 ”*Skolen skal jamleg vurdere i kva grad organiseringa, tilrettelegginga og gjennomføringa av opplæringa medverkar til å nå dei måla som er fastsette i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Elevane skal involverast i denne vurderinga. Skoleeigaren har ansvar for å sjå til at vurderinga blir gjennomført etter føresetnadene* (Forskrift til opplæringsloven, 2017), er det vel heller ingen som må følge læreplanverket til punkt og prikke.

2.4 Symbolsk kapital kroppsøvingsfaget

Når det er snakk om verdier knyttet til en idrett slik det blir presentert i avsnittet over, vil dette kapitlet knyttes til verdier som har kapital i kroppsøving. Kapital defineres som beholdning av goder som ses på nytteverdig i ett samfunn, og det er menneskene i samfunnet som bestemmer hva som blir sett på som nyttig og unyttig (Bourdieu, 1986, s. 241). Bakgrunnen for kapital stammer fra den franske filosofen Bourdieu (1986) som sier at verdien av kapitalen et mennesker innehar avhenger av hvilke sosial sammensetning mennesket er i. En kapital med stor verdi i et sosialt rom, vil ikke nødvendigvis ha stor verdi i ett annet (Bourdieu, 1986, s. 247). En av formene for kapital som blir nevnt er symbolsk kapital, og det er denne formen for kapital som vil bli lagt fokus på her. Symbolsk kapital blir definert som egenskaper som blir gjenkjent og anerkjent av aktører i det sosiale rom, som gjør at egenskapen får verdi (Bourdieu, 1986, s. 244). En kan tenke seg at kroppsøvingsarenaen er en slikt sosialt rom, der noen former for egenskaper har større kapital enn andre. Det vil derfor i drøftingsdelen gjøres rede for om det er former for egenskaper som blir mer verdsatt hos lærere enn andre, og om det er disse formene for kapital som blir størst vektlagt i vurderingssituasjon.

3. Metode

3.1 Valg av metode

I denne oppgaven er det brukt en kvalitativ forskningsmetode for å få samle inn svar til undersøkelsen. Den kvalitative forskningsmetoden tar sikte på å oppfatte meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måles (Dalland, 2012, s.113). Intervjumetoden bidrar til en bedre forståelse av hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler (Dalland, 2012, side 113), der formålet er å få tak i intervjupersonenes egne beskrivelser av den livssituasjonen de befinner seg i (Dalland, 2012, s.153).

Dalland refererer til Kvale og Brinkmann (2009) når det gjelder hva en skal kalle personene som blir intervjuet. De bruker betegnelsen intervjuperson da den bare slår fast at det er en person som er intervjuet, og det er opp til forfatter av oppgaven å beskrive mer utdypende hvorfor nettopp denne personen er valgt (Dalland, 2012, s. 152-153). I denne undersøkelsen er det tatt utgangspunkt i fire individer. Antall intervjupersoner støttes i Dalland (2012) sine tanker om hvor mange personer som bør være med i et intervju som går så i dybden som kvalitative intervju. Han mener gode samtaler med en, to eller tre personer kan gi nok stoff til en oppgaven (Dalland, 2012, s. 165) Lærerne som tar del i denne undersøkelsen er likt fordelt på to ulike videregående skoler i et norsk fylke. Dette er gunstig i og med at dette er personer som daglig tar stilling til denne problemstillingen.

Målet med intervjuene er å få en innsikt i lærerne sin vurderingspraksis, og hvilken tilnærming lærerne har til bruken av læreplanen som verktøy i utarbeidingen undervisningsopplegg på de ulike trinnene ved skolen. I tillegg ønsker en å finne ut om lærernes undervisningspraksis er påvirket av deres eventuelle idrettslige bakgrunn, og om elevene som innehar verdiene som har kapital innenfor disse idrettene, nyter best av kroppsøvfaget.

3.2 Gjennomføring og analyse av intervjuet

Fire lærere likt fordelt på to ulike skoler i et norsk fylke ble tatt inn til intervju. Ved å velge to lærere fra to ulike skoler var målet å se om det var forskjeller i praktiseringen av

kroppsøvingsundervisningen blant lærere på samme skole, og om de to ulike skolene hadde ulik tilnærming til praktiseringen. I utgangspunktet var planen at to kvinnelige og to mannlige lærere skulle stille til intervju, for å se om det eventuelt er forskjell i hvordan kjønnene praktiserer undervisningen sin, men det var bare en kvinnelig lærer som takket ja til å stille. Alle lærerne som er med i undersøkelsen har faglig kompetanse og lang erfaring i kroppsøving.

Som nevnt hadde jeg en hypotese basert på Moen sin doktorgrad om predisposisjoner i idrettslærerutdanningen før intervjuene ble gjennomført (Moen, 2011, s. 238). Dalland referer til Tranøy (1986) som sier at en kan prøve å møte fenomenet en ønsker å undersøke så forutsetningsløst som mulig, men at vi ikke kan unngå at vi har tanker om det (Dalland, 2012, s. 117). Spørsmålene som ble stilt var ikke bare rettet mot lærernes predisposisjoner, men like mye på tema omkring kompetansemål og vurdering i faget. Når hypotesen skulle vise seg å bli avkreftet ganske tidlig i prosessen, ga dataen knyttet opp mot vurdering mulighet for å flytte hovedfokuset til omhandle vurdering.

På forhånd av intervjuene ble intervjuobjektene kjent med tema og problemstillingen for bacheloroppgaven. Dette av den grunn at de skulle forstå hva det innebar å delta i intervjuet (Dalland, 2012, s.166). Informasjonen de ble tilsendt på mail på forhånd av intervjuene var ganske formell, men ga mulighet for lærerne til å forberede seg til intervjuene. Svarene som ble gitt under intervjuene ga uttrykk for at lærerne hadde lest seg opp på temaet på forhånd. Dalland refererer til Thaagard (2009) som sier at en må være godt forberedt for et intervju for å mestre utfordringer som kan komme underveis i intervjuet (Dalland, 2012, s. 166). Intervjuguiden inneholdt 16 spørsmål knyttet til temaene vurdering, kapital, kompetansemål og predisposisjoner. Noen av spørsmålene som ble stilt var ganske vide, så i tillegg til disse var det lagt til tilleggsspørsmål.

3.3 Etske omsyn

Etske overveielser betyr at vi må tenke gjennom hvilke etske utfordringer vårt arbeid medfører, og hvordan utfordringene kan håndteres (Dalland, 2012, s. 95). Etske overveielser er og ryddig bruk av personopplysninger er både en forutsetning for forskning og for å ivareta gode forhold med de menneskene som stiller opp med sine opplevelser og erfaringer (Dalland, 2012, s.95). Denne oppgaven inneholder verken personopplysninger eller sensitive

data, og det vil med dette ikke være mulig å knytte enkeltpersoner til opplysningene. For sikkerhetens skyld ble det søkt om tillatelse gjennom til NSD for godkjenning av oppgaven. Lærerne ved de videregående skolene ble opplyst om at intervjuene ville være anonymisert på forhånd av intervjuet, og før intervjuene ble satt i gang leste de gjennom en samtykkeerklæring (vedlegg) , som de etterpå skulle skrive under på. I samtykkeskjemaet ble de informert om at de kan trekke seg når som helst i løpet av perioden bacheloroppgaven blir skrevet, og de kunne også velge å trekke seg i løpet av intervjuet. Det ble tatt lydopptak under utførelsen av intervjuene, og ved å skrive under på samtykkeskjemaet godkjenner de at opptakene kan være tilgjengelig for forsker til oppgaven er levert 31.mai 2019. Etter dette vil opptakene bli slettet.

3.4 Metodekritikk

Som Dalland (2012) skriver ligger det en mulig feilkilder selve kommunikasjonsprosessen i intervjuet; dersom informanten misforstår spørsmålene som blir stilt, om intervjuer noterer svarene unøyaktig, og dersom meningsinnholdet endres ved renskriving. Under intervjuene ble det brukt lydopptak som senere ble transkribert, og dette ble av forsker/intervjuer gjort nøyaktig. Spørsmålene som ble stilt under intervjuene ble godkjent av veileder før samtalene, der ledende spørsmål og spørsmål uten gyldighet for oppgaven ble fjernet. Under intervjuene opplevde forsker likevel at lærerne holdt seg mindre til ”manus” når tilleggsspørsmålene ble stilt. Dette kan være et resultat av at de forhåndsstilte spørsmålene kunne gi mange svar, eller at de misforsto spørsmålene som ble stilt. Det var ikke før tilleggsspørsmålene ble stilt at deres erfaringer og opplevelser i kroppsøvningsfaget ble tydelige, og at en i større grad kunne skille praksisen hos de ulike lærerne fra hverandre.

Forsker hadde laget seg en hypotese for hva som ville bli sagt under intervjuene. Når denne hypotesen ikke så ut til å stemme overens med de gjeldende lærerne sine praksiser, kan en feilmargin ha vært at tilleggsspørsmålene som ble stilt i større grad ble rettet mot å bekrefte denne hypotesen. Etter analyseringen av de ulike intervjuene sitter forfatter likevel igjen med en tydelig kjennskap til de ulike lærerne sine praksiser.

Med fire intervjuobjekter fordelt på to skoler i et norsk fylke, kan en ikke si at undersøkelsen som er gjort er representativ for den videregående skole. En kan likevel trekke tråder til andre

artikler som blir referert til i denne oppgaven, som kan bidra til å forstå fenomenet som er studert og gi grunnlag for en substansiell generalisering. Undersøkelsen var først ment å skulle gjennomføres på ungdomsskolen, da det hadde vært spennende å se om det var ulik praktisering av faget mellom ufaglærte og faglærte lærere. I og med at intervjuobjektene er faglært og har gjort seg erfaringer i kroppsøvingsfaget kan en tenke seg at lærerne i den videregående skole i høyere grad enn i ungdomsskolen følger kompetansemålene som verktøy.

Forfatter av oppgaven opplevde at lærerne hadde satt seg godt inn i stoffet, og at de i stor grad refererte til læreplanen når de brukte eksempler fra egen praksis. Dette kan ha vært en konsekvens av at de på forhånd var kjent med mitt fagfelt – som faglærer i kroppsøving, og at de med dette følte press fra intervjuer i og med at de har utdanning innenfor det samme feltet.

4. Resultater

I denne delen av oppgaven vil funn fra intervjuene som er blitt gjort knyttes opp mot de ulike punktene i teoridelen. Dette vil gi en bedre forståelse av hvordan de fire intervjupersonene bruker kompetansemålene for utarbeiding av undervisningsplaner, og hvilke vurderingskriterier og hvordan vektleggingen av disse knyttes opp mot kompetansemålene i faget. Intervjupersonene ved de to ulike skolene vil forbli anonymisert. Lærer 1 og 2 som vil bli referert til tilhører den samme skolen, der lærer 1 er en mann og lærer 2 en kvinne. Ved den andre skolen jobber lærer 3 og 4, som begge er menn. Lærer 1 og 2 har tidligere idrettsbakgrunn innen fotball, lærer 3 har vært aktiv både i friidrett, håndball og basketball, og lærer 4 har tidligere bakgrunn som volleyballspiller. Alle intervjupersonene har altså en bakgrunn innen idrettsaktivitet.

Ved skolen der lærer 1 og 2 jobber refereres det til et godt kollegialt samarbeid der alle gymlærerne ved skolen sammen utarbeider årsplanen for faget. Årsplanen deles inn i bolker som legger opp til hvilke tema de skal ha underveis. Det er tre fireukers-bolker der to av bolkene går til lagidrett og en til individuell idrett. Lærer 1 ” *Så det er vel sånn det er bygd opp.. bygd opp på to lagidretter, en individuell idrett, dans ehh.. friluftsliv som varierer på de tre trinnene og basistrening på vg1 og vg2.. og egentrening på vg3. Og dette er likt for alle lærere.. alle kjører samme plan.*”

Ved skolen der lærer 3 og lærer 4 jobber er de bare to kroppsøvlingslærere. Lærer 3 ” *vi følger stort sett samme rammene men vi har hver vår måte å gjøre det på*”. Lærerne ved skolen kjører modulundervisning der en måned går til praktisering av en idrett, for så ny idrett neste måned. Aktivitetene de er gjennom er det lærer som står for, og blir valgt ut ifra rammebetingelsene i skolen. ” *.. vi har jo generelt dårlig gymsal, lite fasiliteter, vi har altså en gymsal vanligvis til bortimot 30 elever, og den er jo da vanlig standard gammeldags gymsal, så der er jo lite plass.*” De praktiserer f.eks ikke i håndball i undervisningen, og flytter undervisningen ut fra sommer til høst, og fra vår til sommer.

Når lærerne blir stilt i hvilke grad de bruker kompetansemålene som verktøy i sin undervisning svarer lærer 1 ” *I antall timer så er det mest bruk.. eller mest tid som går til idrettsaktivitet og.. men karakteren på kompetansemålene innen friluftsliv og trening og livsstil påvirker jo karakteren.*”

Lærer 3 ” Men kompetansemålene altså du.. i tredje klasse så er vi jo tungt inni det her med planlegge, gjennomføre, evaluere egentrening. Det er hovedpunktet i tredje klasse. I første og andre så er jo da både at de skal lære om de forskjellige treningsformene og.. dette her med at timene skal være sånn at de synes det er greit å ha gym... det går på trivsel altså, rett og slett. Jeg prøver å vektlegge det. Og Klart at dette med friluftsliv er jo vanskelig. Vi er ute, vi er mye ute, men nei.. nei vi kan ikke tolke det som friluftsliv.” Lærer 4 ” For skal du ha en overnattingstur så er det en måned avspasering da.. etter en sånn tur. Altså hvis du skulle hatt overnatting ute. Og da velger man det vekk.. ”

Lærerne ved de to ulike skolene sier at idrettsaktiviteter tar størst plass i antall kroppøvingstimer, mens undervisning knyttet til kompetansemålene under emnet friluftsliv blir minst vektlagt i undervisningen. Ved begge skolene praktiseres halvparten av kroppøvingstimen ute, men lærerne mener dette ikke dekker kompetansemålene som går på friluftsliv da en turdag i ny og ne, og aktivitetsdager ute ikke retter seg mot det elevene faktisk skal lære seg. Når det gjelder trening og livsstil får elevene i 2.vgs muligheten til å vise sine ferdigheter innen basistrening gjennom elevstyrt undervisning. Og i 3.klasse blir basisferdighetene vurdert inn mot egentreningsperiodene.

Jeg ønsket å finne ut om valg av aktiviteter blant lærerne er påvirket av deres tidligere idrettsbakgrunn. Ved skolen der lærer 1 og 2 jobber får elevene velge hvilke aktiviteter som skal holdes i de ulike bolkene, gitt at de får velge mellom alternativer som lærerne har gitt på forhånd. Lærer 3 og 4 står hovedsakelig for valgene av aktiviteter i modulundervisningen selv, men åpner opp for at elevene skal få være med å bestemme. Ingen av de fire lærerne er innom sin egen aktivitet i undervisningen, faktisk tvert imot. Lærer 1 som er tidligere fotballspiller ønsker ikke å ha fotball i sin undervisning da spriket i ferdigheter hos elevene er alt for stort til å kunne få i gang ett effektivt spill. Lærer 4 som er tidligere volleyballspiller sier at han ikke bruker å vurdere elevene dersom de har volleyball, da elevene ikke klarer å spille hverandre gode, og at de dermed ikke får vist særlig til ferdigheter i idretten. Lærerne er alle enig om at et stort utvalg av aktiviteter og idrett er det som må til for å øke sannsynligheten for livslang bevegelsesglede blant elevene. Slik formålet for faget, og legger derfor til rette for en variert undervisning.

Før vi skulle inn på temaet vurdering var en interessert i å finne ut om verdier – her i form av kapital- fra lærernes tidligere idretter kan ha innvirkning på vurdering av elevene. De ble med

dette stilt spørsmål ved om lærerne tok med seg verdier fra deres predisposisjoner inn i yrket som kroppsøvingslær. Kapitalen som lærerne tok med seg fra sin sport inn i kroppsøvingstimen går i all hovedsak på dette med organisering av aktiviteter som gir økt aktivisering, dette med samspill og det å spille hverandre gode, praktiseringen av fairplay i timene og det med at alle skal få ta del i spillet.

Ved spørsmål om hvilke egenskaper som har kapital hos elevene, er interesse den egenskapen som går igjen hos lærerne. At elevene er åpne for å prøve ut nye aktiviteter, at de har en god holdning og med dette oppmuntrer andre til å ta del i aktiviteten. Tekniske og taktiske ferdigheter ble ikke løftet fram som en viktig kapital hos elevene, men som en viktig del av undervisningen. En lærer bør ha en pedagogisk opplegg som legger til rette for at elevenes ferdigheter. Ved å legge til rette for dette vil spillet gå smidigere, og flere elever vil få muligheten til å ta del og vist frem ferdighetene de innehar. Det er altså det pedagogiske opplegget og den pedagogiske fremgangsmåten som lærerne har med seg fra sin idrett, som veier tyngst av det de har med seg i bagasjen fra tidligere aktive dager.

Innsats vektlegges i stor grad hos alle de fire lærerne, og de mener innsats er den letteste egenskapen å se hos eleven. Innsats kommer det til uttrykk gjennom at elevene stiller opp til så mange timer som de kan, at de er forberedt med riktige klær og at de har en innstilling om at de skal seg lære noe i løpet av de 60 minuttene de er der. Her er vurderingen av innsatsen relativ, og elevene vurderes ut ifra egne forutsetninger. Altså stilles det ulike krav til om elevene har gode eller mindre gode forutsetninger.

Gode forutsetninger defineres av de som evnen til å forstå det tekniske og taktiske i spillet, samt evnen til å spille andre gode. Evne blir definert som de ferdighetene som elevene har gjort seg i det tidsrommet aktiviteten blir praktisert i undervisningen. Elevene som driver med idrett på fritiden og med dette har gjort seg erfaringer med aktivitetene på forhånd, vil med dette kunne stille bedre, enn elevene som er mindre aktive på fritiden. Lærerne mener det ikke skal være et krav at elevene skal ha idrettsferdigheter for å få gode karakterer i kroppsøvingen, men som lærer 1 oppsummerer ” Har du vært veldig mye aktiv fram til du er eleven min så har du jo fordeler, og sånn er det jo bare.. Har du gjort mye matte i mattefag så har du en bedre forutsetning for å lykkes i faget. Det blir nå kanskje endringer nå med ny læreplan, men uansett.. Evne er jo vektlagt veldig mye.”

I tillegg til innsats, og evner og forutsetninger er også holdninger et vesentlig kriterie ved vurderingen av elevene. Holdninger kommer til uttrykk gjennom fairplay, det å stille til timen med oppmuntrende humør, skape godt samhold i gruppen, og det å hjelpe til å hente utstyr og rydde på plass utstyr etter øktene. For å nå toppkarakteren må alle de fire egenskapene være på plass. Innsats og god holdning kan gi deg en femmer i kroppsøving, men for å få seks må ferdighetene også komme til syne. Likt som at elever med gode ferdigheter og evner ikke når sekseren om de kommer inn med dårlig holdning og slapp innsats. Lærer 1 ”Så du kan ikke gå.. du kan ikke si det at du spiller på landslaget i fotball og da skal du ha toppkarakter i fotball fordi du spiller på landslaget. Det er ikke sånn det fungerer.”

Bare en av skolene som er intervjuet har testing av elevene som en del av vurderingen. Årsak: De vil teste det å teste en test. Ut ifra sitatet nedenfor kan en tyde at testing er en naturlig del av vurderingen av elevene, da lærerne òg mener fotball i gymtimen er en slags test. Lærer 4 ” *Altså vi har laget en skala da på utholdenhet, og hvis de løper.. altså de må få testet hvordan det er å teste en test.. og så lager vi en skala da, altså en karakterskala på de testene, sånn at vi skal få slippe å få spørsmål om ”hvilke karakter ville dette gitt”. Også har vi styrketest. Det er en sirkeltrening der de velger nivå på f.eks armhevinger, eller situps, eller.. og så sitter jeg å ser på og vurderer. Testene veier ikke mer enn ferdighetene i fotball. Altså den styrkekarakteren er ren testgreie, men det er jo ikke for å teste antall armhevinger eller.. så jeg tenker den der er innafor. Nei og.. testene er knallhard.. så det. Og ellers sånn på ballspill så blir det en slags, ikke akkurat test.. men du sitter og vurderer og de vet at jeg sitter og vurderer.”*

Ved skolen der lærer 1 og 2 jobber er det som tidligere nevnt flertallet av elevene i klassen som bestemmer hvilke aktiviteter som skal praktiseres i undervisningen. Selv om de mener dette er godt for økt selvbestemmelse blant elevene, synes de dette kan være krevende for vurdering av elevene, i og med at aktivitetene ikke alltid får frem ferdighetene som elevene innehar. Og i de individuelle idrettene og i egentreningsperiodene der elevene hver for seg får muligheten til å vise frem det de kan, vil det fortsatt være ferdigheter hos eleven som ikke vil bli synlig. De som er mest synlig er guttene som gjerne er mer frempå i timen og som ser seg muligheten til å vise frem de egenskapene de har. Da lærer 1 hadde innebandy i høst fikk guttene bedre vurderinger enn jentene, og han måtte da stille seg spørsmålet ved om guttene hadde bedre forutsetninger for aktiviteten, eller om det var noe annet som lå til grunn for dette. ” *Så jeg konkluderte med at det er jo ikke noe.. jeg synes ikke guttene har noe særlig*

forutsetning for å være noe bedre, men de har jo sikkert spilt det mer da.. syntes at det har vært kjekkere på barneskole og ungdomsskole.”

Lærer 3 og 4 som selv står for valget av aktiviteter i undervisningen, mener at elevene får vist frem de de kan gjennom deres undervisning. De sier at de gjennom perioden de har elevene lærer seg å kjenne elevenes sterke og svake sider, og med dette kan de dele hallen inn i ulike aktiviteter der elevene selv får velge hvor de vil spille. Lærer 3 sier at ” *generelt er det nok sånn at jenter blir straffet for å være dårlig i fotball, mens gutter ikke blir straffet for å være med i rytmisk aktivitet. Skal du tåle eller skal du forlange at guttene må være god i rytmiske aktivitet for å få 6er på en måte? Det gjør ikke jeg.*” Ved å dele undervisningen kan elevene vise seg god i aktiviteter de føler de allerede har god kontroll på.

Innsats kan en se i enhver aktivitet elevene er en del av. Når lærerne ved den ene skolen sier at elevene ikke får vist alt de innehar i de aktivitetene som blir valgt ut, og lærerne ved den andre skolen deler opp hallen for at elevene skal kunne drive med den aktiviteten de stiller sterkest i, kan en tyde at lærerne ved begge skoler er ute etter å se ferdigheter hos elevene.

5. Drøfting

I Stortingsmelding 28 (2015-2016) ”Fag- fordypning – forståelse” står det at ”I et kollegialt fellesskap vil ulik fagkompetanse og spesialisering hos lærere være en styrke. Gode lærere er aktive bidragsytere i et profesjonelt faglig fellesskap som utvikler skolen som en lærende organisasjon” (Kunnskapsdepartementet, 2016, s.68). Ved skolen der lærer 1 og 2 arbeider er det flere kroppsøvingslærere enn ved skolen der lærer 3 og 4 jobber. Lærerne ved de to skolene jobber ulikt inn mot planleggingen av halv-og helårsplaner i kroppsøvingsfaget. Ved den førstnevnte skolen kjører alle lærerne det samme undervisningsopplegget gjennom de tre skoleårene, og er tydelig på hvilke vurderingskriterier de legger til grunn for vurderingen av elevene. Undervisningen ved den sistnevnte skolen har ingen fastsatt plan og blir regulert underveis i året alt ettersom. Her er det også forskjell i vurderingspraksisen, i og med at denne skolen bruker testing som del av vurderingsgrunnlaget av elevene. Begrunnelsen for testing er ulik hos de to lærerne, der den ene læreren mener at det er for elevenes beste at de lærer hvordan det er å teste en test, mens den andre i tillegg til dette ønsker å unngå spørsmål fra elevene som ”hvilke karakter ligger jeg på”. De lager med dette skalaer som viser hvilke nivå karakterene til elevene ligger på, og resultatene fra testingen blir brukt som vurderingsgrunnlag. Da den ene skolen er mer samkjørt enn den andre, kan en tenkte seg at resultatet av det kollegiale samarbeidet blir forsterket dersom det er flere som utveksler tanker og ideer? At gapet mellom den oppfattede læreplan og den operasjonaliserte læreplan blir mindre, om lærere sammen arbeider for å tolke kompetansemålene slik de står.

Hypotesen som var basert på Moen (2011) sin teori om at lærenes predisposisjoner og vektleggingen av disse i undervisningen, resulterer i at evner og forutsetninger som har verdi i deres tidligere idretter, er de som har verdi i kroppsøvingsstimen (Moen, 2011, s.238), ble tidlig avkreftet. Lærernes idretter blir ikke praktisert i større grad enn andre aktiviteter i undervisningen, tvert imot blir de ved flere tilfeller nevnt som ugunstig i kroppsøvingsundervisningen da spriket i ferdigheter hos elevene er for stort, f.eks i fotball og volleyball. Det som er av interesse hos lærerne, er å legge til rette for aktiviteter der elevene stiller noen lunde likt ut ifra ferdigheter. Da blir vurderingen så rettferdig som mulig. Dette samsvarer med Stortingsmelding 28 (2015-2016) ”Fag- fordypning – forståelse” som sier til at lærere skal planlegge, gjennomføre og vurdere sine elever i forhold til læreplanverket. Innhold, vurderings-og arbeidsmåter og organisering skal tilpasses den enkelte elev og gi et

tilfredsstillende utbytte av læringen (Kunnskapsdepartementet, 2016, s. 69). Bare én spesifikk egenskap fra deres tidligere idretter, virker å ha særlig kapital hos elevene, og det er interesse.

Engelsen (2013) ser som nevnt ut ifra fremstillingen til Goodlads fem læreplannivåer at læreplanen har en senderside og en mottakerside, der mottakersiden i de fleste tilfeller en lærer (Engelsen, 2003, s. 17). Ved at læreplanen er opp til lærerne å tolke, kan en tenke seg at det blir mange ulike tolkninger som igjen vil kunne ut i mange ulike praksiser. I avsnittet nedenfor vil det redegjøres for hvordan praktiseringen av undervisningsopplegg og vurderingspraksisen hos lærerne kan begrunnes i tolkningen av kompetansemålene.

I kompetansemålene under trening og livsstil står det bl.a. ”praktisere treningsmetodar og øvingar innanfor uthald, styrke og rørsleevne” og ”gjennomføre og vurdere egentrening” (Utdanningsdirektoratet, 2015a, s. 6-8). Disse kompetansemålene kan gi uttrykk for at testing kan være en del av vurderingsgrunnlaget i faget dersom formålet er at elevene får mulighet til å finne ut hvor de ligger ferdighetsmessig og hvordan de skal jobbe for å videreutvikle seg, slik det står på Utdanningsdirektoratet sine sider (Utdanningsdirektoratet, 2015, s. 31). I henhold til testing stiller Vinje og Brattenborg (2016) seg åpen for bruk av testing i emnet Trening og Livsstil da kompetansemålene i emnet åpner for en slik tolkning (Vinje & Brattenborg, 2016, s. 46). De to lærerne som bruker testing i undervisningen sier at formålet er at elevene får oppleve det å teste en test, samtidig som testresultatene brukes som vurderingsgrunnlag.

I vg1 og vg2 sier kompetansemålene under friluftsliv ”praktisere i friluftsliv i ulike naturmiljø” og ”bruke naturen til rekreasjon, trening og friluftsliv” (Utdanningsdirektoratet, 2015, s. 6-8). Når lærerne sier at de ikke bruker naturen slik det er ment i kompetansemålene, tross de praktiserer halve skoleåret i faget ute, kan en spørre seg hvilke oppfatning de har av kompetansemålene. Leirhaug og Arnesen (2016) skriver i sin oppgave om friluftsliv, at det kan være oppfatningen av hva friluftsliv er og skal være, som gjør at lærerne rapporterer at de ikke fyller det de skal i emnet (Leirhaug & Arnesen, 2016, s.144).

Ut ifra svarene som ble gitt i intervjuene, sier lærerne til at de er innom alle kompetansemål i løpet av et skoleår, men at vektingen av de ulike emnene er forskjellig. Det er de også i kompetansemålene, da det til sammen i løpet av den videregående opplæringen i kroppsøvningsfaget er 10 av 22 kompetansemål som går på idrettsaktivitet, 3 av 22 som går på

friluftsliv og 9 av 22 kompetansemål som går på trening og livsstil (Utdanningsdirektoratet, 2015, s. 6-8).

I intervjuene er det i hovedsak ballidretter som blir referert til under emnet idrettsaktivitet, med uttak av frisbeegolf. Kompetansemålene sier lite om hvilke aktiviteter faget skal inneholde. Det er i stor grad opp til lærerne å velge aktiviteter som oppfyller kompetansemålene. En spørreundersøkelse gjort på grunnskolen viser at ballspill og grunn trening er det som dominerer faget (Moen, Westlie, Brattli, Bjørke & Vakt skjold, 2015, s.53). Kanskje er dette også en tendens i den videregående skole? Selv om lærerne forholder seg til vektingen av de ulike emnene i kompetansemålene på en forsvarlig måte, kan en spørre seg om de utnyttet bredden i faget læreplanen gir mulighet til. Her igjen kan en trekke inn gapet mellom den oppfattede og den operasjonaliserte læreplan.

Vilje og Brattenborg (2016) sier til at det ikke lengre finnes en brøkdelling av vurderingsgrunnlag slik Eksamenssekreteriatet anbefalte i 1998, der de ulike vurderingskriteriene veide en viss prosent av karakteren (Vinje og Brattenborg, 2016, s. 9). Det er nå opp til lærere å vektlegge de ulike kriteriene og hva som legges i vurderingene, etter hvordan de tolker læreplanen.

Vektleggingen av de ulike vurderingskriteriene er lik hos de fire lærerne. Når de snakker om hvordan deres undervisningspraksis foregår, er det i all hovedsak karakterene fem og seks det er snakk om. De nevner ikke hva de selv definerer som en god karakter under intervjuene, men i og med at det er toppkarakterene fem og seks som blir brukt i alle eksempler for hvordan elevene vurderes, kan en tenke seg at det er dette som blir betegnet som en god karakter. Vurderingskriteriene som blir lagt til grunn for vurderingen av elevene er innsats, holdninger, evner og forutsetninger. I følge lærerne er karakteren seks oppnåelig for enhver elev om de har god innsats og riktige holdninger i faget. Vinje og Brattenborg (2016) underbygger at elever kan oppnå karakterene 5 og 6 ved å bare vurdere innsatsen og forutsetningene til eleven, slik læreplanen står skrevet i dag (Vinje og Brattenborg, 2016, s.37). Innsats i form av å stille opp til så mange timer som mulig, at de har riktige klær, at de gjør så godt de kan i løpet av de 60 minuttene de er der. Holdninger i form av fairplay, å stille opp i timen med oppmuntrende humør, og at de skaper et godt samhold i gruppen.

Det er gapet mellom karakteren fem og seks som blir lagt mest fokus på i intervjudelen etter

lærernes føringer. Lærerne mener som sagt i utgangspunktet at karakteren seks kunne vært oppnåelig med innsats som kriterie i seg selv, men at det som i andre fag vil være rettferdig at elevene som stikker seg ut skal få fortjeneste for dette. For å få seks i karakter må eleven vise evner og forutsetninger. Forutsetninger defineres av lærerne her som evnen til å forstå det tekniske og taktiske i spillet, samt evnen til å spille andre gode. Dersom forutsetninger i form av motoriske forskjeller skulle bli tatt til betraktning sier lærerne at det må være en tydelig forutsetning som gjør at eleven ikke kan gjøre en aktivitet på samme måte som de andre elevene. Det å mangle en arm blir brukt som eksempel. Evne defineres her som de ferdighetene som eleven gjør seg i det tidsrommet aktiviteten blir praktisert i undervisningen.

Vinje og Brattenborg (2016) stiller seg også kritisk til spørsmålet om hva forutsetninger faget innebærer, om en skal trekke inn interesse som forutsetning, religion, konsentrasjonssvikt fedme osv. De mener at mangelen på en felles forståelse av hva som ligger i begrepet, tyr til at noen lærere vender tommelen opp, der andre vender tommelen ned (Vinje & Brattenborg, 2016, s. 42-43).

6. Avslutning og konklusjon

I denne oppgaven ønsket jeg å undersøke om lærernes vurderingspraksis er i samsvar med læreplanen og om det er sammenheng mellom valg av aktiviteter, og hvordan elevene blir vurdert. Jeg ville også finne ut om lærerne sine predisposisjoner styrer undervisningen i form av aktivitetsutvalg. Lærerne jeg intervjuet bruker innsats, evne og ferdigheter som forutsetninger, og til dels testing, som en del av vurderingen i faget. Hva som vektlegges i hvilken grad er forskjellig, men vurderingen er i samsvar med læreplanen siden det er slått fast at innsats skal være en del av vurderingen og forutsetninger skal tas hensyn til. Lærerne sier at det som skiller karakteren fem fra seks er ferdigheter i faget.

Undersøkelser viser at gutter får bedre karakterer enn jenter i kroppsøving. Dette kan ha sammenheng med hvilken kapitalverdi lærerne har. Lærerne sier at grunnen til at gutter får bedre karakterer enn jenter kan være fordi gutter er flinkere til å fremheve seg selv og at de dermed er lettere å legge merke til i vurderingen. De mener at aktivitetsutvalget ikke hindrer elever i å få vist frem det de kan, men at de som driver med idrett kan ha en fordel. I og med at idrettsaktivitet har størst plass i faget kan en tenke seg at elevene også i stor grad vurderes etter idrettslige ferdigheter. Testing kan brukes dersom den fremmer læring og ikke benyttes til rangering av karakterskala.

Kompetansemålene blir av de fire lærerne brukt til utarbeiding av planer, og vektingen av de ulike emnene stemmer godt overens med vektingen slik de står i læreplanen. Spørsmålet er om de bruker emnet idrettsaktivitet slik det er ment, dersom det i aller høyest grad er ballaktiviteter som blir praktisert her. Kompetansemålene under emnet stiller ikke krav til ballaktiviteter, men lagaktiviteter. Altså kan utvalget av aktiviteter være et resultat av deres oppfatning av læreplanen. Det kan virke som om lærerne i stor grad setter likhetstegn mellom idrettsaktivitet og ballaktivitet. Kanskje de burde tenkt bredere om lagaktivitet i stedet? Faget fører i stor grad til livslang bevegelsesglede, men det er viktig å være bevisst valget av aktiviteter slik at alle får mulighet til å vise mestring og utvikle ferdighetene sine.

Jeg finner liten sammenheng mellom lærernes predisposisjoner og praktiseringen av dette i lærernes undervisning. Det vil likevel være riktig å si at det er en sammenheng mellom erfaringer fra idretten og lærergjerningen, men at det handler mer om hvordan praktisere fairplay og holdninger, og ikke valg av aktiviteter.

7. Litteraturliste

Andrews, T., & Johansen, V. (2005). Gym er det faget jeg hater mest. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 89(04), 302-314.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (241-258). Westport, CT: Greenwood

Brattenborg, S. & Engebretsen, B. (2013). *Innførings i kroppsøvingdidaktikk* (3.utg.) Oslo : Cappelen Damm akademisk

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Engelsen, B.U. (2003). Ideer som formet vår skole?: *Læreplanen som idébærer – et historisk perspektiv*. Oslo: Gyldendal akademisk

Kunnskapsdepartementet. (2016). *Fag- Fordyping – Forståelse*. (Meld. St. 28 (2015-2016)). Hentet 24.04.19 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/sec6>

Lagestad, P. (2017). Er gutter bedre enn jenter i kroppsøving?-En studie av jenter og gutters kroppsøvingsskarakterer i den videregående skolen. *Acta Didactica Norge*, 11(1), Art-5.

Leirhaug, P. E. , Arnesen, T. E. (2016). Friluftsliv- et hovedområde i kroppsøvingsfaget? Horgen, A., Fasting, M. L, Magnussen, L.I (Red.) *Ute! : friluftsliv : pedagogiske, historiske og sosiologiske perspektiver*. (129-151). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Moen, K. M. (2011). Målet med kroppsøvingslærerutdanning. I Backman. E, Larsson. L (Red.) *I takt med tiden? : perspektiv på idrettslærerutdanningen i Skandinavia*. (s. 229-242). (2013). Lund : Studentlitteratur AB

Moen, K. M., Westlie, K., Brattli, V. H., Bjørke, L., Vaktskjold, Arild. (2015). Kroppsøving i Elverumskolen – *En kartleggingsstudie av elever, lærer og skolelederens opplevelse av skolefaget i grunnskolen*. (Rapport nr. 2-2015). Elverum : Høgskolen i Hedmark.

Hentet fra :

https://brage.inn.no/innxmlui/bitstream/handle/11250/300725/opprapp2_15online.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Opplæringsloven. (2017). §3-3 Grunnlag for vurdering i fag (LOV-1998-07-17-61) . Hentet 01.05.19 fra:

<https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>

Opplæringsloven. (2017). §3-1 Rett til vurdering (LOV- 1998-07-17-61).

Hentet 01.05.19 fra : <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i kroppsøving* (KRO1-01).

Hentet fra 15.04.19 : https://www.udir.no/kl06/KRO1-01/Hele/Komplett_visning

Utdanningsdirektoratet. (2012). *Læreplan i kroppsøving* (KRO1-03).

Hentet fra 15.04.19: https://www.udir.no/kl06/KRO1-03/Hele/Komplett_visning

Utdanningsdirektoratet. (2015b). *Endringer i kroppsøvingsfaget Udir-8-2012. Forutsetninger og innsats*. Hentet fra 16.04.19 : <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-opplaringen/Udir-8-2012/4/4.1/forutsetninger-og-innsats/>

Utdanningsdirektoratet. (2015c). *Endringer i kroppsøving Udir-8-2012*.

Hentet fra 16.04.19 : <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/veiledning-til-lp/kroppsoving-veiledning/4-tematekster/bruk-av-fysiske-og-tekniske-testar-i-kroppsoving/>

Utdanningsdirektoratet. (2015a). *Læreplan i kroppsøving* (KRO1-04).

Hentet fra 15.04.16 : <https://www.udir.no/kl06/KRO1-04/Hele/Formaal>

Utdanningsdirektoratet. (2019). *Fagfornyninga – innspelsrunde skisse til læreplan i kroppsøving*. Hentet fra 15.04.19 : <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/287>

Vinje, E. E., Brattenborg, S. (2016). Vurdering i kroppsøvingsfaget – gamle og nye utfordringer. Vinje, E. E (Red.) *Kroppsøvingdidaktiske utfordringer*. (s.32-50). Oslo: Cappelen Damm Akademisk

8. Vedlegg

Vedlegg nr.1 Intervjuguide

Hvilken betydning har kroppsøvlingslærerens kapitalsammensetning for undervisning og karaktersetting av elever på vg1-vg3?

Jeg er i gang med å skrive en bacheloroppgave om verdier i form av kapital i kroppsøving. Dette handler om hvordan lærerne sine tanker om hvilke verdier som er verdsatt i kroppsøving, er med å påvirke hvordan kroppsøvlingsundervisningen blir lagt opp, og hvordan dette igjen er med å vurdere elevene.

1) Lærerens kapitalsammensetning

1. Hvordan tilrettelegger du/skolen sammensetningen av tema/emner i årsplanleggingen i kroppsøving fra vg1-vg3 (tidsforbruk innenfor ulike temaer/emner)?
2. Hvordan prioriteres/vektlegges de ulike kompetansemålene i denne sammenheng?
3. Er det emner/tema som du mener er veldig viktig?
4. Hva er din idrettslige bakgrunn som kroppsøvlingslærer?
5. Kan du sette noen ord på hvilke verdier som har "kapital" i "din" sport?

2) Vurdering og praktisering i kroppsøving

1. Hva legger grunnlag for vurderingen av elevene i kroppsøving?
2. Hvordan synliggjøres prioriteringen/vektleggingen av kompetansemål/tema/emner for elevene i forhold til vurdering?
3. Blir elevene vurdert i alle emner?
4. Hvordan vurderer du elever i emner/temaer som du ikke er ekspert på?
5. Er det noen tema/emner du liker best/ikke liker å undervise i kroppsøving?
6. Er prioriteringen i din undervisning preget av dine favoritt-emner/ikke favoritter?
7. Med de oppleggene du kjører i undervisningen, gir det er spekter for alle elever til å vise seg frem? Har dere aktiviteter som viser til at alle elevene mestrer noe?

3) Sammenhengen mellom disse to

1. Kan du beskrive din kapitalsammensetning som kroppsøvlingslærer? Hvilke former for kapital som blir mer/mindre verdsett enn andre i?
2. Er det aktiviteter/emner i kroppsøving som favoriserer jenter/gutter?
3. Hvorfor/hvilke verdier/kapital er kjennetegnet i disse aktiviteter/emner?
4. Er det et skille mellom elevene som er aktiv på fritiden og de som ikke er det?

Vedlegg nr. 2 Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Jeg er en kroppsøvlingslærerstudent ved Høgskulen på Vestlandet som skal skrive min avsluttende bacheloroppgave. Tema for oppgaven er "lærerens kapitalsammensetning sin betydning for undervisning og karaktersetning av elever på vg1-vg3". Jeg ønsker å finne ut om det er en sammenheng mellom lærer sine verdier for faget og hvordan faget blir praktisert ut ifra dette. Jeg vil også finne ut om denne sammenhengen er med å sette grunnlaget for evalueringen av elevene. Dette er kunnskap som kommer til nytte hos kroppsøvlingslærere i møte med et elevmangfold med ulike forutsetninger og motoriske ferdigheter.

Jeg skal gjøre en kvalitativ studie, der jeg ønsker å få frem lærernes perspektiv, og trenger derfor intervjudeltakere. De individuelle intervjuet vil vare i ca. 30-40 minutt, og bli tatt opp med lydopptaker. Deretter vil informasjonen bli skrevet ned og lydopptakene slettet. Materialet analyseres, og enkelte sitater kan bli fremhevet i oppgaven.

Spørsmål og tema som blir tatt opp:

Spørsmålene som blir stilt i intervjuene er knyttet opp mot tema for bacheloroppgaven. Vi vil være innom spørsmål knyttet til verdier og kapital i kroppsøvlingsfaget, og hvilken betydning disse verdiene kan ha for kroppsøvlingsundervisningens praksis og evaluering av elever.

Jeg har valgt å intervju målgruppen kroppsøvlingslærere, og med dette vil du være aktuell for min studie. Det er frivillig å delta, og man kan trekke seg så lenge studien pågår, uten at å oppgi grunn. All informasjon vil bli anonymisert, og ikke kunne spores tilbake til enkeltpersoner. Alle opplysninger behandles konfidensielt.

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og lest skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur Telefonnummer

Vedlegg nr.3 Godkjenning NSD

23.5.2019 Meldeskjema for behandling av personopplysninger



NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Bacheloroppgave om evner og kapital i kroppsøving

Referansenummer

756490

Registrert

17.03.2019 av Julianne Berg Larsen - 182067@stud.hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for idrett, kosthold og naturfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Brian Boe , Brian.Boe.Madsen@hvl.no, tlf: 22176179

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Kontaktinformasjon, student

Julianne Berg Larsen, julianneberg.larsen@gmail.com, tlf: 97602542

Prosjektperiode

15.04.2019 - 22.04.2019

Status

18.03.2019 - Vurdert med vilkår

Vurdering (1)

18.03.2019 - Vurdert med vilkår

FORENKLET VURDERING MED VILKÅR Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet med vedlegg, vurderer vi at prosjektet har lav personvernulempe fordi det ikke behandler særlige kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser, eller inkluderer sårbare grupper. Prosjektet har rimelig varighet og er basert på samtykke. Vi gir derfor prosjektet en forenklet vurdering med vilkår.

Du har et selvstendig ansvar for å følge vilkårene og sette deg inn i veiledningen i denne vurderingen. Dersom du følger vilkårene og prosjektet gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet, vil behandlingen av personopplysninger være i samsvar med personvernlovgivningen.

23.5.2019 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

VILKÅR

Vår vurdering forutsetter:

1. At du gjennomfører prosjektet i tråd med kravene til informert samtykke
2. At du ikke innhenter særlige kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser
3. At du følger behandlingsansvarlig institusjon (institusjonen du studerer/forsker ved) sine retningslinjer for datasikkerhet
4. At du laster opp revidert informasjonsskriv på siden «Utvalg 1» i meldeskjemaet og trykker «bekreft innsending», slik at du og behandlingsansvarlig institusjon får korrekt dokumentasjon. NSD foretar ikke en ny vurdering av det reviderte informasjonsskrivet.

1. KRAV TIL INFORMERT SAMTYKKE

De registrerte skal få skriftlig og/eller muntlig informasjon om prosjektet og samtykke til deltakelse. Du må påse at informasjonen minst omfatter:

- Prosjektets formål og hva opplysningene skal brukes til
- Hvilken institusjon som er behandlingsansvarlig
- Hvilke opplysninger som innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- At det er frivillig å delta og at man kan trekke seg så lenge studien pågår uten at man må oppgi grunn
- Når prosjektet skal avsluttes og hva som skal skje med personopplysningene da: sletting, anonymisering eller videre lagring - At du/dere behandler opplysninger om den registrerte basert på deres samtykke
- Retten til å be om innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet (kopi)
- Retten til å klage til Datatilsynet - Kontaktopplysninger til prosjektleder (evt. student og veileder)
- Kontaktopplysninger til institusjonens personvernombud

På nettsidene våre finner du mer informasjon og en veiledende mal for informasjonsskriv:

http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/informere_om.html

Det er ditt ansvar at informasjonen du gir i informasjonsskrivet samsvarer med dokumentasjonen i meldeskjemaet.

2. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 22.04.2019.

3. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet, må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

NSD SIN VURDERING NSDs vurdering av lovlig grunnlag, personvernprinsipper og de registrertes rettigheter følger under, men forutsetter at vilkårene nevnt over følges.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Forutsatt at vilkår 1 og 4 følges, er det NSD sin vurdering at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

23.5.2019 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

PERSONVERNPRINSIPPER

Forutsatt at vilkår 1 til 4 følges, vurderer NSD at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet, vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19) og dataportabilitet (art. 20).

Forutsatt at informasjonen oppfyller kravene i vilkår 1, vurderer NSD at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet! Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)